

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ НІМЕЧЧИНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	139
<i>Саранчук Олександра Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ НАРОДНОГО СУДОЧИНСТВА У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ УКРАЇНІ X – XVI СТ.	141

СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

<i>Терлецький Дмитро Сергійович</i> ДОБІР СУДДІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЗА РЕФОРМОВАНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ	144
<i>Афанасьєва Мар'яна Володимирівна</i> ЕЛЕМЕНТИ ПРОСТОЇ МОВИ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ	146
<i>Мишина Наталя Вікторівна</i> ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МІСЦЕВИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ВИКОНАННІ РІШЕНЬ ЄСПЛ: НОВИЙ ПОГЛЯД В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ.....	149
<i>Батан Юрій Дмитрович</i> ЗАПОБІЖНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ.....	150
<i>Бальцій Юрій Юрійович</i> ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДОКТРИНІ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	153
<i>Волкова Дарія Євгенівна</i> ПОНЯТТЯ «СТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ» В ДОКТРИНІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА	155
<i>Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна</i> ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕМОКРАТИЧНОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ, ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ УКРАЇНИ.....	157
<i>Панасюк Віта Миколаївна</i> ПРАВОВІ СТИМУЛИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТАМИ ПРАВА ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ	159
<i>Ігнатова Анастасія Сергіївна</i> ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	162
<i>Козирь Дмитро Валерійович</i> КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	163
<i>Бугаєнко Каріна Вікторівна</i> ЦИКЛІЧНІСТЬ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЇ ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВНИХ ПРОЦЕСІВ	166
<i>Матковський Микита Сергійович</i> ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	168

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ Й МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У XXI СТОЛІТТІ

<i>Хашилатулла Бехруз</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ГЛОБАЛЬНЕ ПРАВО У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ РЕАЛІЯХ	171
<i>Аракелян Мінас Рамзесович</i> ПРАВОЗАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	173
<i>Сурілова Олена Олексіївна</i> СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	175
<i>Акіменко Юлія Юрійівна</i> ACQUIS ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС – КЛЮЧОВА УМОВА НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ACQUIS ЕС.....	177
<i>Белогубова Оксана Олександрівна</i> РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ У ГЛОБАЛЬНІЙ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄС	178
<i>Vladyshavska Viktoriia Viktorivna</i> REGARDING THE DECISIONS OF INTERNATIONAL JUDICIAL BODIES IN THE ASPECT OF THE IMPLEMENTATION OF THE STANDARDS OF INTERNATIONAL AGREEMENTS.....	180
<i>Войтович Павло Петрович</i> КРЕАТИВНІСТЬ У ПРАВІ ТА КРЕАТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ ВИВЧЕННІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....	182
<i>Грушко Мальвіна Валеріївна, Тошчакова Анна Сергіївна</i> РОЗСЛІДУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	183
<i>Гриб Анна Миколаївна</i> UN HUMAN RIGHTS COUNCIL IN THE HUMAN RIGHTS PROTECTION MECHANISM.....	186

4. Крижанівський О. П., Плохій С. М. Історія церкви та релігійної думки в Україні : навч. посіб. для вузів. У 3 кн. Кн. 3. Кінець XVI – середина XIX ст. Київ : Либідь, 1994. 360 с.
5. Гавриленко О. А. Правова політика Російської імперії щодо римо-католицької церкви в українських губерніях наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2019. Вип. 28. С. 19-25.
6. Буланова Н. М. Історія християнських конфесій Катеринославщини останньої чверті XVIII – початку XX ст. : монографія. Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2007. 231 с.

Ключові слова: релігійна віротерпимість, релігійні права, національні меншини, міжконфесійні відносини.
Keywords: religious tolerance, religious rights, national minorities, interfaith conversion, interfaith relations.

Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри історії держави та права*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ НІМЕЧЧИНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Прагнення України вступити до Європейського союзу та наміри стати країною-членом Організації Північноатлантичного договору ставлять перед нею перелік принципових задач. Серед них забезпечення визнання та захисту прав людини, гендерної рівності та формування спільної світоглядної бази з країнами-членами НАТО, які є розвиненими демократіями.

Одним з важливих питань, яке потребує чіткого регулювання є питання визнання та забезпечення прав ЛГБТ+ спільноти, до якої належать трансгендери та інтерсекс-люди. Позитивне зобов'язання держави щодо визнання гендеру неодноразово зазначалося й рішеннями Європейського суду з прав людини. Становище представників ЛГБТ+ спільноти, рівень юридичного визнання, забезпеченості та захищеності їх прав є маркером демократичності суспільства та держави.

Дослідженню питань гендерно-правової тематики присвятили свої праці Н. Гербут, Р. Колер, Дж. Ерт, С. Бреус, Г. Жуковська, Л. Адаміц, У. Клеппель. Серед вітчизняних дослідників слід окремо зазначити професорку Н. Аніщук, якій належить значний об'єм напрацювань з розвитку європейського гендерного законодавства.

Федеральна Республіка Німеччина є однією з провідних демократій світу. Це одна з ключових держав, яка задає сучасний тренд в питаннях визнання та захисту прав людини в Європі і світі. На сьогодні німецьке гендерне законодавство є одним з найрозвиненіших, та попри це, німецькі правники, вчені та законодавці продовжують відкривати нові горизонти цієї галузі.

Німецьке законодавство про гендерну ідентичність пройшло довгий, звивистий та тернистий шлях, поки набуло свого сучасного виразу.

Проблема гендерної ідентичності набула свого визнання лише в минулому столітті, але це не означає, що до цього її не існувало. З давніх віків людству було відоме таке явище, як гермафродити. Довгий час вважалося, що це люди, які одночасно належать до обидвох статей. Проте було доведено, що людина не може одночасно володіти повноцінними чоловічою та жіночою репродуктивними системами, тому використання терміну гермафродит було визнано недоцільним, а йому на заміну прийшов термін інтерсекс-людина, або просто інтерсекс. На мою думку без додаткових пояснень зрозуміло, що людина, яка за своїми статевими ознаками не вписується в бінарну (чоловічо/жіночу) гендерну системи, яка існувала споконвіку, на своєму життєвому шляху стикається з солідним переліком проблем, включно зі стигматизацією, фізичним насиллям, незаконним медичним втручанням та, як почали формулювати це у XX столітті, дискримінацією за ознакою гендерної ідентичності.

Одним з перших актів, що мав нормативну згадку про гермафродитів є Декрет Граціана [1]. Це зразок середньовічного канонічного права, який пов'язував можливість залучення гермафродита у якості свідка з «переважаючою статтю».

Загальне земельне право Пруських держав також згадує гермафродитів. В статтях 19-24 [2] зазначалося, що батьки можуть обрати стать гермафродита. При досягненні 18 років гермафродит міг самостійно визначити свою стать. Якщо питання статі гермафродита зачіпало інтереси третіх осіб, то передбачалася можливість залучення експерта для визначення статі.

У донацистський або Веймарський період, попри розвиток медицини, правове регулювання питань інтерсекс-людей не здобуло значного розвитку. Як стверджує Ханс Ноуїокс [3], німецькі лікарі намагалися утримуватися від операцій, наслідки яких в подальшому могли зробити дітей нещасними.

З приходом до влади націонал-соціалістів на чолі з Адольфом Гітлером, засиллям нацистської расової теорії, становище інтерсекс-людей погіршилося. За свідченнями колишніх в'язнів концтаборів, люди з нетиповими статевими ознаками ставали жертвами нацистських експериментів [4]. В цілому, ставлення до інтерсексів в Третньому Рейхові різнилося в залежності від персоналії та часу. Отман Фрайгер фон Вершуер, спеціаліст з расової гігієни, в 1936 році закликав до індивідуального підходу в питанні стерилізації інтерсексів зазначаючи вірогідність, а не беззаперечність спадково фактору при гермафродитизмі [5]. Пізніше інші нацистські ідеологи, евгеніки, спеціалісти з расової гігієни стверджували, що гермафродитизм є наслідком расово-змішаних шлюбів та вимагали заборони на вступ до шлюб та/або стерилізації [6].

Якісно нового рівня розвитку здобуло німецьке гендерне законодавство в другій половині XX століття. Визначним та революційним було рішення Федерального конституційного суду Vgl. BVerfG, Beschluss v. 11.10.1978, BVerfGE 49, 286 [7]. Конституційна скарга було пов'язана з неможливістю заявника домогтися юридичного визнання себе у новій, набутій статті (він здійснив перехід з чоловічої до жіночої статі), що не давало йому можливості внести зміни до книги народжень та, як наслідок змінити ім'я та вступити у шлюб. Завдяки цьому рішення було визнане право на юридичне визнання зміни статі у випадку транссексуальності. Суд вказав, що таке право впливає з пункту 1 статті 2 в поєднанні з пунктом 1 статті 1 Основного закону. Революційним було ставлення під сумнів Конституційним судом тези про незмінність статі, на яку доволі категорично посилався Федеральний суд у своєму рішенні [8].

Прийняття в 1980 році Закону про транссексуалів (Закон про зміну імені і визначення статі в особливих випадках) [9] стало проривом в розвитку законодавства про трансгендерів. Природньо, що цей закон був вираження медичних, філософських, етичних здобутків та уявлень про це явище характерних для свого часу. Цей закон передбачав два шляхи, або два рішення мале та велике (kleineLösung та großenLösung) в можливості юридичного визнання трансгендерів. Деякі положення цього закону з плином часу визнавалися неконституційними, у тому числі вікові обмеження та заборона на вступу шлюб в початковій статті.

Генеza досягнень медицини, наукових поглядів, правничої думки дозволили німецьким законодавцям та суспільству дійти згоди, щодо широкого визнання прав трансгендерів та спрощення або скасування раніше передбачених медичних та бюрократичних процедур пов'язаних зі зміною статі та юридичним визнанням трансгендерного переходу. Інтерсексуалам ще в 2013 році дозволили не заповнювати графу статі в документах. В 2019 році було впроваджено варіант зазначення статі, як "різноманітний". Апогеєм цього процесу стало прийняття поки що проекту Закону про самовизначення (Selbstbestimmung) [10], який замінить вже згаданий Закон про трансексуалів. "Людська гідність та право на вільний розвиток особистості також включає право на статеве самовизначення" - повторюють за Конституційним судом німецькі законодавці [11]. Цей акт набуває юридичної сили восени 2024 року, є одним зі зразків сучасного прогресивного ліберального законодавства. Поміж іншим, цим закон значно спрощується процедура юридичної зміни статі та імені.

Таким чином, історія розвитку німецького законодавства про гендерну ідентичність та сучасний досвід регулювання суспільних відносин пов'язаних з цією галуззю є зразком про-

гресивного законодавства, що пройшло великий шлях свого становлення та може використуватися, як зразкове українським правниками та законодавцями при здійсненні реформ на Євроінтеграційному та Північноатлантичному шляху України.

Список використаних джерел

1. Decretum Gratiani=Декрет Граціана. Decreti Secunda Pars Causa XXII, Quest. I. Стб. 861–862. URL: http://www.columbia.edu/cu/lweb/digital/collections/cul/texts/ldpd_6029936_001/pages/ldpd_6029936_001_00000489.html?toggle=image&menu=maximize&top=&left=
2. Allgemeines Landrecht für die Preußischen Staaten = Загальний земельний кодекс Пруських держав. § 19–24. URL: <https://opiniojuris.de/quelle/1622>
3. Naujoks H. Über echte Zwitterbildung beim Menschen und ihre therapeutische Beeinflussung. *Zeitschrift für Geburtshilfe und Gynäkologie* / W. Stoeckel in Berlin (Hrsg.). Stuttgart : Ferdinand Enke Verlag, 1934. Bd. 109. S. 135–161. URL: https://stopigm.org/wp-content/uploads/Naujoks_Genitalamputation_1934_web.pdf
4. Auge in Auge mit Todesengel Mengele. Der Spiegel 22.10.2007. URL: <https://www.spiegel.de/geschichte/folter-im-kz-a-949963.html>
5. Verschuer von O. Freh., Pseudohermaphroditismus. *Der Erbarzt. Beilage zum «Deutschen Ärzteblatt»*. Berlin : Verlag der Deutschen Ärzteschaft, 1936. S. 192.
6. Priesel A. Zweifelhafte Geschlechtszugehörigkeit. *Handwörterbuch der gerichtlichen Medizin und naturwissenschaftlichen Kriminalistik* / Ferdinand von Neureiter ; Friedrich Pietrusky, Eduard Schütt (Hrsg.). Berlin, 1940. S. 961–969.
7. Vgl. BVerfG, Beschluss v. 11.10.1978, BVerfGE 49, 286. URL: <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv049286.html>
8. Der Beschluß des Bundesgerichtshofs vom 21. September 1971 – IV ZB 61/70. URL: https://www.prinz.law/urteile/bgh/IV_ZB__61-70
9. Gesetz über die Änderung der Vornamen und die Feststellung der Geschlechtszugehörigkeit in besonderen Fällen (Transsexuellengesetz – TSG). URL: <https://www.buzer.de/gesetz/6253/index.htm>
10. Gesetz über die Selbstbestimmung in Bezug auf den Geschlechtseintrag (SBGG). URL: https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Selbstbestimmung.html?nn=17592
11. Selbstbestimmungsgesetz. Das Selbstbestimmungsgesetz soll die Voraussetzungen für die Änderung des Geschlechtseintrags und der Vornamen im Personenstandsregister neu regeln. URL: https://www.bmj.de/DE/themen/gesellschaft_familie/queeres_leben/selbstbestimmung/selbstbestimmung_node.html.

Ключові слова: Німеччина, гендер, право, трансгендер, транссексуал, інтерсекс, третя стать.

Keywords: Germany, gender, law, transgender, transsexual, intersex, third gender.

Саранчук Олександра Валеріївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри історії держави і права*

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ НАРОДНОГО СУДОЧИНСТВА У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ УКРАЇНІ X – XVI СТ.

Історично, саме народ виступає в якості головного, колегіального, судді у перших квазі-судових органах, що формувались у протидержавних та ранньодержавних утвореннях східних слов'ян на початку 1 тис. н.е. Історичні джерела містять непоодинокі згадки про суд «громади», «мира», «кола», в якому брали участь усі дорослі чоловіки даної спільноти. 3